

aktuality 6. května 2019 | Věra Přibytová

Zachraňují unikátní pravěkou studnu. Pomocí cukru

Obnovovali nebo zkoumali už řadu významných středověkých památek. Například reliéf z věže již neexistujícího Juditina mostu v Praze nebo stavby v jordánském skalním městě Petra. Nyní čeká odborníky z litomyšlské Fakulty restaurování Univerzity Pardubice konzervace pravěké studny, staré přes sedm tisíc let.

Karol Bayer, prodáván fakulty restaurování Univerzity Pardubice. Foto: Archiv UPa

Starobylou studnu odkryli archeologové loni při stavbě silnice u Ostrova v Pardubickém kraji. „Naši kolegové restaurátoři, ale i studenti, pracovali už na mnoha cenných památkách vysoké umělecké nebo historické hodnoty. Tato studna je ale bezesporu nejstarším dílem, kterým jsme se u nás zabývali,“ vysvětluje prodáván Fakulty restaurování Karol Bayer.

Citíte větší zodpovědnost, když zachraňujete takový nálezy?

Podvědomě ano, restaurátor si uvědomuje výjimečnost díla. Ale obecně platí zásada stejného profesionálního, odpovědného přístupu u všech uměleckých nebo umělecko-femeslných děl bez ohledu na jejich věk nebo význam.

Studna se dochovala v poměrně dobrém stavu, zejména díky tomu, že byla dlouho pod vodou. Budete některé její části doplňovat?

Naši hlavní úlohou je konzervovat, přesněji zpevnit a rozměrově stabilizovat zachované dřevěné části studny. Konzervace se bude týkat dvou studní (archeologové odkryli dalších sedm studní z různých pravěkých období, pozn. redakce). Starší studna je podle informací archeologů z dubového dřeva a druhá mladší studna byla zhotovena z jedlového dřeva. Po ukončení se některé oddělené části vzájemně spojí lepením. Nic dalšího doplňovat nebudeme. Studna na pohled zůstane tvarově stejná, tak jak se zachovala.

PŘIHLASTE SI NEWSLETTER

Jméno

E-mail

Odebírat

Co se děje s rozebranými konstrukčními prvky nyní?

Rozebrané konstrukční prvky jsou ponořené v nádobách s vodou v prostorách s chladným stálým klimatem, kde se udržuje teplota 10-11 stupňů Celsia a v relativní vzdušné vlhkosti 85-90 procent. Postupně začneme studnu napouštět roztokem sacharózy.

Studnu starou přes sedm tisíc let restaurují i studenti fakulty restaurování a pardubické univerzity. Je to nezapomenutelné dílo, kterým se na fakultě zabývali. Foto: Archiv

Cukrem? To je tak jednoduché?

Konzervační metoda je technicky poměrně jednoduchá. Zpevňovacím prostředkem je vodný roztok sacharózy. Základní roztok se musí převarit a obsahuje také biocidní prostředek, aby se zabránilo případnému napadení mikroorganismy. Před vlastní konzervací jsme jednotlivé části studny ematně ořídili vodou a následně je ponořili do konzervačního roztoku.

Pravěká studna

- unikátní objev provedli archeologové loni u Ostrova v Pardubickém kraji na stavbě silnice D35
- odkryli dalších sedm studní z různých období pravěku
- výzkum provedli odborníci z Archeologického centra Olomouc
- podle odborníků z Ústavu nauky o dřevě Lesnické a dřevařské fakulty Mendelovy univerzity v Brně byly stromy použité na stavbu konstrukce studny pokáceny mezi roky 5256-5255 před naším letopočtem
- ve výplni studny bylo velké množství zbytků bezobratlých živočichů i drobných obratlovců a zbytků rostlin

Zachraňují unikátní pravěkou studnu. Pomocí cukru [N1 URL](#)

WEB, Datum: 06.05.2019, Zdroj: universitas.cz

Obnovovali nebo zkoumali už řadu významných středověkých památek. Například reliéf z věže již neexistujícího Juditina mostu v Praze nebo stavby v jordánském skalním městě Petra. Nyní čeká odborníky z litomyšlské **Fakulty restaurování Univerzity Pardubice** konzervace pravěké studny, staré přes sedm tisíc let.

Starobylou studnu odkryli archeologové loni při stavbě silnice u Ostrova v Pardubickém kraji. „Naši kolegové restaurátoři, ale i studenti, pracovali už na mnoha cenných památkách vysoké umělecké nebo historické hodnoty. Tato studna je ale bezesporu nejstarším dílem, kterým jsme se u nás zabývali,“ vysvětluje proděkan Fakulty restaurování Karol Bayer.

Cítíte větší zodpovědnost, když zachraňujete takový nález?

Podvědomě ano, restaurátor si uvědomuje výjimečnost díla. Ale obecně platí zásada stejného profesionálního, odpovědného přístupu u všech uměleckých nebo umělecko-řemeslných děl bez ohledu na jejich věk nebo význam.

Studna se dochovala v poměrně dobrém stavu, zejména díky tomu, že byla dlouho pod vodou. Budete některé její části doplňovat?

Naší hlavní úlohou je konzervovat, přesněji zpevnit a rozměrově stabilizovat zachované dřevěné části studny. Konzervace se bude týkat dvou studní (archeologové odkryli dalších sedm studní z různých pravěkých období, pozn. redakce). Starší studna je podle informací archeologů z dubového dřeva a druhá mladší studna byla zhotovena z jedlového dřeva. Po ukončení se některé oddělené části vzájemně spojí lepením. Nic dalšího doplňovat nebudeme. Studna na pohled zůstane tvarově stejná, tak jak se zachovala.

Přihlaste si newsletter

Co se děje s rozebranými konstrukčními prvky nyní?

Rozebrané konstrukční prvky jsou ponořené v nádobách s vodou v prostorách s chladným stabilním klimatem, kde se udržuje teplota 10-11 stupňů Celsia a v relativní vzdušné vlhkosti 85-90 procent. Postupně začneme studnu napouštět roztokem sacharózy.

Cukrem? To je tak jednoduché?

Konzervační metoda je technicky poměrně jednoduchá. Zpevňovacím prostředkem je vodný roztok sacharózy. Základní roztok se musí převařit a obsahuje také biocidní prostředek, aby se zabránilo případnému napadení mikroorganismy. Před vlastní konzervací jsme jednotlivé části studny opatrně očistili vodou a následně je ponořili do konzervačního roztoku. Počáteční koncentrace vodního roztoku sacharózy je 5 procent hmotnostních. A v průběhu konzervace se koncentrace se postupně navyšuje až na konečných cca 50 procent hmotnostních. Veškeré tyto postupy konzultujeme se specialistkami na konzervaci dřeva Irenou Kučerovou a Klárou Drábkovou z pražské VŠCHT.

Jak dlouho bude konzervace trvat?

Proces bude velmi dlouhý, což je u této metody obvyklé. Dlouhá doba impregnace mokrého dřeva sacharózou je nutná z toho důvodu, aby byla dosažena dostatečná penetrace roztoku sacharózy do poškozené struktury dřeva a také „výměna“ molekul vody za molekuly sacharózy. S ohledem na velikost a hlavně tloušťku jednotlivých dílů studny potrvá konzervace deset měsíců v případě prken a až patnáct v případě rohových kůlů.

Kolik roztoku je třeba k uchování všech těch dřevěných částí?

Celkový objem impregnačního roztoku pro konzervaci obou studní je přibližně tisíc litrů a bude potřeba šest set kilogramů sacharózy.

Nemůže během záchranných prací dojít k nějakému dalšímu poškození?

Věříme, že ne. Ale naprosto upřímně a otevřeně, tak jako u každého restaurátorského nebo konzervátorského zásahu, nelze riziko poškození nikdy vyloučit úplně. V případě konzervace

mokrého dřeva může dojít v průběhu konzervace k mikrobiálnímu napadení a proto je součástí roztoku také biocidní prostředek. Dále se mohou některé velmi poškozené, tedy oslabené části při manipulaci rozlomit. Proto budeme s každým dílem zacházet velmi opatrně. A nakonec by se mohly některé díly při sušení deformovat. Aby se deformaci zabránilo, tak bude sušení probíhat pomalu, v regulovaných klimatických podmínkách a pro jednotlivé díly bude vytvořena pevná opora, která bude případné deformaci bránit.

Co se bude dít se studnou pak?

Cílem je alespoň jednu studnu prezentovat veřejnosti v prostorách Východočeského muzea v Pardubicích. Pokud nebudou studny přímo vystaveny v expozici muzea, tak budou uloženy v depozitáři ve stabilních klimatických podmínkách.

Studna je sice nejstarší památka, kterou restaurujete. Jaké další památky jste zkoumali nebo zachraňovali?

Pocházely obvykle ze středověku. Třeba jsme zkoumali reliéfu z věže již neexistujícího Juditina mostu na Malé Straně v Praze, datovaného do druhé poloviny 12. století. Zkoumali jsme i stavební památky ve známém skalním městě Petra v Jordánsku, především chrám Qasr Al Bint postavený v 1. století před naším letopočtem. Z větších prací pak naši absolventi či studenti restaurovali a zkoumali objekty ve městě Efez na území dnešního Turecka, středověké nástěnné malby v obci Sankt Martin v Dolním Rakousku, nebo středověký kamenný epitaf z kaple zámku v obci Ebergassing v Dolním Rakousku. Restaurovali jsme i čínský závěsný svitek s portrétem zesnulé aristokratky z Národního muzea v Poznani.

Co všechno musí restaurátor umět?

Podle současných požadavků památkové péče ve vyspělých zemích je spektrum vědomostí, poznatků a dovedností, které by měl restaurátor mít, skutečně poměrně široké – od výtvarných disciplín, řemeslných dovedností přes humanitní vědy až po přírodní vědy, zejména chemii. My se snažíme studentům dát dobrý a vyvážený základ ve všech zmíněných oborech.

Na archeology se často nadává, že svými výzkumy brzdí například stavební práce. Vyčítá se něco podobného i restaurátorům?

Stává se to. Zejména pokud se restaurátorské práce provádějí v rámci obnovy stavebních památek. Stavební firmy, pro které jsou restaurátoři v tomto případě subdodavatelem, jsou často pod časovým nebo ekonomickým tlakem, například z konkurenčních důvodů, a tento tlak se potom bohužel přenáší i na subdodavatele, tedy i restaurátory. Pro pečlivé restaurátory je potom za těchto podmínek často obtížné důsledně dodržovat restaurátorské postupy i z důvodu minimalizace nebezpečí poškození restaurovaného díla.

Jak moc musí restaurátor potlačit vlastní umělecké ambice a ctít rukopis autora?

Pokora před originálním dílem a to nejen rukopisem autora, ale někdy i změn, ke kterým došlo v průběhu jeho „života“, je nezpochybnovanou součástí přístupu péče o památky, uplatňovaném na naší fakultě. Tento přístup se snažíme přenášet i na studenty a jsem si jistý, že jej ctí všichni moji kolegové.

Kdo rozhoduje o tom, zda se památka bude zachraňovat?

V první řadě záleží na tom, kdo je majitelem nebo případně správcem dané památky, což může být soukromá osoba, privátní firma nebo instituce. Vlastník památky, která je na Ústředním seznamu kulturních památek České republiky, je povinen podle zákona číslo 20/1987 Sb., o státní památkové péči, neboli takzvaného památkového zákona, pečovat o památku tak, aby nedošlo k jejímu poškození nebo zničení. Pokud něco takového hrozí, tak se ve správním řízení obrátí na příslušný správní orgán – příslušný odbor památkové péče, který na základě metodického doporučení Národního památkového ústavu vydá závazné stanovisko dalšího postupu. O tom, která památka se bude restaurovat, tedy spolurozhoduje více osob od zástupce vlastníka až po specialisty z Národního památkového ústavu. Hlavním rozhodovacím kritériem je stav daného objektu a odhad rizika jeho poškození nebo v krajním případě jeho zániku.

Jaké názory na obnovu památek převažují na počátku 21. století? Dříve například francouzský historik umění Viollet-le-Duc mluvil o navracení do stavu úplnosti, který před tím nikdy

neexistoval. Angličan Ruskin naopak napsal, že než znetvořit památku falešnými doplňky, je lepší se smířit s jejím koncem...

V současnosti je hlavním cílem restaurování či konzervování zachování díla, aby se prodloužila jeho existence. Míra a způsob doplnění chybějících nebo poškozených míst, zásahy vedoucí ke zlepšení čitelnosti daného díla jsou vždy velmi individuální, ale obecně je dnes v tomto směru uplatňován podstatně zdrženlivější přístup než v 19. století.

K profesionální obnově a restaurování památek se dnes přistupuje s větší opatrností. Velká pozornost se věnuje jejich zkoumání z různých hledisek i v různých souvislostech. Dalším důvodem větší pečlivosti při rozhodování o postupech konzervace, restaurování či obnovy jsou negativní zkušenosti s některými postupy v minulosti, kdy použití některých postupů přineslo sice krátkodobý efekt zlepšení, ale po delší době znamenali jen urychlení poškozování památky. Dalším trendem v památkové péči je větší důraz na zachování autenticity díla, často včetně změn, ke kterým došlo v průběhu jeho existence. Velký důraz se klade i na takzvanou preventivní péči neboli neinvazivní péči o památkové objekty. To v praxi znamená vytvoření podmínek, které prodlužují existenci díla bez nutnosti fyzicky zasahovat do jeho integrity.

Obor restaurování má tedy budoucnost?

Samozřejmě, pokud bude naše společnost chtít chránit a uchovávat svoje historické kořeny, ke kterým hmotné kulturní dědictví patří, tak má restaurování jako specializovaná fyzická péče o umělecká a umělecko-řemeslná díla, svoje opodstatnění. Zatím tomu tak je, naši absolventi nacházejí uplatnění v muzeích, archivech, galeriích, institucích státní památkové péče nebo pracují samostatně jako OSVČ i v privátních firmách. Podle většiny z nich, se kterými jsem v kontaktu, je tato práce nejen živí, ale také baví a naplňuje.